

GLOBALNI EKRAN

Sead ALIĆ

Sveučilište Sjever, Varaždin/Koprivnica, Hrvatska
salic@unin.hr | www.seadalic.com

SAŽETAK

Pojmiti svoje vrijeme ponekad znači mišlju pojasniti krajnosti u koje zapada ljudski duh. Namjera ovog rada je misaono sučeliti mistično iskustvo vjere sa svjetovnim igrama masmedijskog spektakla koje prazninu ljudske duše želi iskoristiti za pretvaranje čovjeka u sredstvo realiziranja (političkih, neokolonijalnih, imperijalnih) ciljeva. Spajajući naizgled nespojivo tekst želi pokazati iskonsku povezanost tih svjetova i upućenost jednog na drugi. Metafora 'globalnog ekrana' u središtu je tog povezivanja. Pokazat će se da uz sve negativnosti koje podrazumijeva, ova metafora najavljuje i nužnost obrata: pustinja je snažan znak duši (koja u sebi nosi ono božansko) da joj je izaći iz pustinje. To ima svoje konzekvence kako na teorijskom, teološkom, tako isto i na političkom planu.

Ključne riječi: mythoslogos, misticizam, globalni ekran, mediji, propaganda

THE GLOBAL SCREEN

Conceiving one's time sometimes means employing one's thought in order to explain the extremes that befall the human spirit. The intention of this work is the contemplative confrontation between the mystical experience of faith and the secular games of the mass-media spectacle, which seek to use the void of the human soul so as to transform man into a means of realising (political, neo-colonial and imperialist) objectives. By combining what is seemingly incompatible, the text seeks to point to the primeval link between these worlds and the familiarity between them. The metaphor of the 'global screen' lies at the centre of the association. It demonstrates that, alongside all the negatives that the metaphor implies, it also announces the necessity of reversal: the desert is a powerful sign letting know the soul (which carries divinity within) that it should make its way out of the desert. This has its consequences to the theoretical, theological, and political field.

Keywords: mythos and logos, mysticism, the global screen, media, propaganda

1.0. Uvod

Mit, religija, historija, politika i filozofija u svakom novom dobu uvijek iznova sjedaju za stol za kartanje s nadom da će im nova podjela karata udijeliti veću naklonost fortune.

Ni današnje vrijeme nije izuzetak. Stari obrasci proizvodnje mitova kroz prozor se vraćaju u prostore deklariranog racionaliteta; religija se iz pepela odrednice 'lažnog obećanja posthumne sreće' uzdiže nad političko lažno obećanje ovozemaljske sreće; historija ispod tehnički sofisticiranih velova novog vremena otkriva sijedu ideju napretka u koju vjeruju još samo mladi hipnotizirani napretkom novih tehnologija; politika se otkriva kao odumiruće umijeće svjetovnog čarobnjaštva; filozofija se sa čuđenjem propituje: Pa gdje sam to pogriješila!¹

Svako je mišljenje inauguriranje cjeline. U govoru o suvremenome sabrano je mišljenje o vremenima koja su daleko iza nas. Govoreći o aktualnom trenutku otvaramo prostore za rješavanja starih dvojbi. Ali ne samo to.

Suvremena gibanja u sebi sabiru stare tendencije/misli/inicijative: historijska gibanja hodaju rubom ponovnog uspostavljanja perzijskog/Aleksandrovog/otomanskog/rimskoga carstva; filozofija ponovno upada u rascjep mythosa i logosa; religijski horozont ponovno propituje ideju spasenja u svjetovnom ili sakralnom obliku (konzumerističko zadovoljstvo i/ili posthumna sreća kao obećanje za žrtvovanje vlastitog života); racionalno i znanstveno usmjeravana i tehnički osuvremenjena zbilja pokazuje sve više elemente mitskoga.

Da bi se uopće mislilo treba ići sve dublje, dalje od osjetilnoga,² sve

1 U tekstu Bitka za Boga interesantno razmišlja Karen Armstrong: „Različite mitološke priče, koje nisu namijenjene za doslovno shvaćanje, bile su drevna forma psihologije... Usljed rijetkosti mita u našem modernom društvu, morali smo razviti nauku psihoanalize da nam pomogne da se bavimo našim nutarnjim svijetom... Bez kulta i mističke prakse, religijski mitovi ne bi imali smisla.“ Karn Armstrong, Bitka za Boga, Citirano prema Znakovi vremena, Časopis za filozofiju religiju, znanost i društvenu praksu, br. 17., Sarajevo, 2012. str. 77.

2 E.G. Parrinder u knjizi *Mysticism in the World Religions* također upućuje na korijene mističke prakse u oslobađanju od onoga što se čuje ili vidi. Riječ je o praksi koja je ušla i u jezik (više u tekstu Jezik objave izgovorenom na Danima Franje Petrića 2016 godine) koji nam svojom 'arheologijom' pojašnjava odnos mistika prema svijetu. Istovremeno povezujući iskustva ekstaza različitih mističkih

do predjela u kojima se rađala ideja ideje, ideja spoznaje, tamo gdje se u zrcalu božanskoga ugledao čovjek sam.

To su pak predjeli u kojima se smatralo da „dodir s božanskim nije spoznaja, jer se spoznaja odjeljuje od svog predmeta nekom vrstom drugotnosti. Taj je dodir rezultat naše ovijenosti božanskom prisutnošću Jednog“.

Otuda potreba promišljanja koje u sebe inkorporira sve i sve ogleđa u svemu, pa čak i aktualne političke poteze pojedinih državnih administracija promišlja u svjetlu udaljavanja od one vrste djelatnosti koja u sebi još uvijek sabire smisao Univerzalnoga (kako god ga nazvali). Ti potezi mogu biti manje ili više jasan indikator tendencija koje se prikriveno ili otvoreno pokušavaju nametnuti kao trojanski konji mitskih, religijskih, političkih pa i filozofijskih ideja koje u svoje vrijeme nisu uspjele zaživjeti ali koje nisu napustile svjetsko-povijesno poprište, ideja koje ponekad znaju prikazati samo izvanjski mišljenja/doživljaja/intuicije starine - oduzimajući svemu tome snagu i relevantnost.

Kroz bojište masmedijskog etiketiranja kritička filozofijska misao mora proći i probiti se do razine koja joj vraća mogućnost cjelovitog pogleda i cjelovitog odgovora. Parcijalne postmoderne igre malih zadaća idealne su za odumiranje kritičke misli. Ako je velika filozofija bila kolijevkom velikih totalitarnih sustava, onda je razlomljena filozofija sitnih napora pripremala njeno potpuno odumiranje.³

pristupa s 'ekstazama' LSD-a, na posredan način sugerira dimenziju kojoj čovjek na ovaj ili onaj način u osnovi teži. Ekstaza, uzvišeno stanje, oslobađanje i nadilaženje realnoga, očigledno je dimenzija koja se čovjeku nameće kao jedan od izlaza iz praznine.

E.G. Parrinder, *Mysticism in the World Religions*, Oneworld Publications, 1995.

- 3 U tom je kontekstu interesantno daljnje razvijanje postmoderne. Jedna od struja delte postmoderne ideje je Performatizam koji među ostalim svijest o Jednome nudi kao estetsku ideju. Je li estetski posredovana vjera temelj epohe koja bi trebala zamijeniti ironiju i skepsu postmoderne kritike utjecaja velikih ideja na stvaranje totalitarnih sustava dvadesetoga stoljeća. Jezik performatizma je intuicija i mimesis (oponašanjem koje bježi od diskursa). Ljubav i vjera žele se dohvatiti estetski koristeći simulaciju kao nasljeđe postmoderne. Za razliku od modernih vremena uronjenosti u smisao, diskurs, riječ, etc performatizam nudi u svakom trenutku svijest o osjećaju koji se ima odnosno o tehnici ili načinu na koji se dolazi do određenog rezultata. Vidjeti: Raoul Eshelman, *Performatism, or the End of Postmodernism*, The Da-

William Blake je poetski ali i mistički produhovljeno ustvrdio da kad se pročiste vrata percepcije da nam se sve pokazuje onakvo kakvo jest, beskonačno. Različite su kulture tu percepciju različito pročišćavale. Od Upanišada⁴ pa nadalje, različite su tehnike u različitim vremenima ponudili i taoizam, i budizam, i islam, i kršćanski misticizam. No to pročišćavanje nije prolazilo bez strogog pogleda i kritike nositelja crkvenih hijerarhija. U tom je smislu indikativna misao Eckharta koji je toliko žudio dohvaćenu istinu prenijeti ljudima da je rekao kako bi se i Boga odrekao kad bi Bog bio odvojen od istine. Riječi su to koje njegovo vrijeme nije razumjelo, o čemu svjedoče i optužbe s kojima se morao suočiti taj prvi veliki njemački mistik.⁵

2.0. Struktura mističnih obreda na globalnom ekranu

Mawlana Jalal al-Din Rumi usporedio je, interpretira Saeid Abedpour, čovjeka s novorođenčetom: Mi smo na ovom svijetu poput djeteta u majčinoj utrobi. A poslanici i vjerovjesnici donose nam vijesti iz svijeta skrivenog i pozivaju nas tamo. Ali mi ne vjerujemo, kažemo kako je to nemoguće... Za nas je vrijedno samo ono što možemo okom gledati.“⁶

vies Group Publishers, 2008.

- 4 Da je mistički pristup bitno jednobožački Parrinder pronalazi već u Upanišadama. Bila su to vremena kada je religijska dimenzija bila središnji orijentir ponašanja i djelovanja svakog člana zajednice... Iz tog mističkog monizma razvile su se ideje koje su kasnije zaživjele i u velikim religijama objave. E.G. Parrinder, *Mysticism in the World Religions*, Oneworld Publications, 1995.
- 5 Meister Eckhart Knjiga božanske utjehe 1.dio, dostupno na <http://josko.jimdo.com/elektronske-knjige/> pregledano 15. 10. 2016.
- 6 Saeid Abedpour, Čovjek sa stanovišta Dželaludin Rumija, Znakovi vremena, Časopis za filozofiju, religiju znanost i društvenu praksu, br. 21 Naučnoistraživački institut Ibn Sina, Sarajevo, 2003., str. 180.
Inače Rumijevi stihovi Kad bi čulo dijete u utrobi majke/ Kako ima svijet veliki uređen... jako asociraju na viralni proizvod o dva blizanca koji u utrobi majke razgovaraju o tome postoji li još kakav drugi svijet ili ne. Ljepota ove koincidencije je među ostalim i u tome što viralni video proizvod naglašava kršćansku dimenziju vjerovanja, a Rumijeva pjesma o istome govori univerzalno (naravno ipak iz perspektive islama odnosno sufizma)

Stari su mistici ekran svog ponašanja vidjeli u Svevišnjem. U Mesnevi Rumi bilježi: „Iako zid pruža dugačku sjenu, ta sjena se opet vrati zidu. Ovaj svijet je kao planina, a naša djela su kao povik u planini. Našoj strani se vraća zvuk od povika.“⁷

Ni mitovi, niti mistička iskustva nisu više što su nekad bili. Strukture i obrasci se ponavljaju, ali u novom ruhu. Mitologija religije dospjela je u predjele o kojima stari autori nisu ni sanjali. Ušli smo naime u područje propitivanja odnosa mythosa i logosa u kontekstu suvremenog masmedijskog 'prevrednovanja vrijednosti'.⁸

Stare su opreke vrijedile za stara vremena. Mit je bio božansko jedinstvo svijeta i duše iskazano predmetom, riječju, slikom... Logos je bio nada da je moguće uspostaviti pravila koja bi među riječima i u mišljenju mogla biti vječna poput pravila geometrije. Vremenom je mit reduciran na priču a logos na racionalan/pro-računat/mjerljiv odnos.

Razapet između svakodnevne egzistencije i traganja za smislom, biti, ishodom te egzistencije – čovjek se kroz povijest kretao između dvije osnovne mogućnosti: Ili je mogao/trebao slijediti red koji je postojao prije njega i koji je ugrađen u sve što postoji, pa i u svaku egzistenciju i svaku misao, ili se trebao odlučiti i povjerovati u vlastite snage uspostavljanja takvih misaonih, pravnih, duhovnih koordinata koje će mu omogućiti da svijet učini predmetom vlastitog oblikovanja.

Taj su put (a on je još uvijek otvoren i njime i dalje koračamo prema sebi) određivale religijske i političke interpretacije mythosa i logosa, a skrivene su učinke donosile i tehnike koje su vladale u pojedinim vremenima. Jezik, u početku kuća mita, vremenom i napredovanjem tehničkih posredovanja sve se više pretvarao u oruđe logosa. Vjera u mit vremenom se okrenula u vjerovanje da je vjera mit, da bi nam suvremena gibanja svijesti ponovno otkrila vjeru kao mogući korektiv zablude aktualnih zastranjenja jezika i smisla. U svijetu koji u čovjeku proizvodi pustinju - čovjek se ponovno odlučuje pregaziti tu pustinju i potražiti svoj dom.⁹

7 Dželaludin Rumi, Mesneviya I, Ljiljan, Sarajevo, 2003. str. 34.

8 Interesantnu analizu, na temelju mišljenja Junga i Cassirera, razvija Jerry Lacyony Killingsworth u knjizi Athenians t Americans: Mythos to Logos to Technos, Create Space Independent Publishing Platform, 2014. Interesantna utoliko što se dualnosti mythosa i logosa sada dodaje i technos.

9 U tom zaboravu tradicionalnog Guenon je vidio korijene bolesti modernog svijeta.

Živimo u svijetu koji podiže sve više zidova. Ne samo onih kojima se žele sačuvati područja osvajana ratovima, nego i zidova koji se postavlja između čovjeka i njegovih mogućnosti. Onako kako su dijeljeni narodi da bi se njima vladalo i ljudske se duše želi podijeliti (da ne bi došlo do zaranjanja u dubine u kojima možda sve izgleda drugačije nego u dnevnim novinama). Stereotipi su postali sudbinom epohe u kojoj je istina postala proizvodom reklamne kampanje, a duhovnost osramoćena kritikom vlastite nemjerljivosti.

Zidovi državnih administracija, ideologija, religija, korporacija, hijerarhija, medija, pojmova i slika svode ideju čovjeka u ograde interpretiranja od strane manjih ili većih interesnih grupacija koje oružjem mača i medija svoje pravo žele nametnuti kao neupitno. Pero, odavno već jače od mača, postalo je industrijskim proizvodom kratkoga vijeka. Epoha koja se prepoznaje na površinama velikih blještavih ekrana i u spektakularnim obredima veličanja površine (tijela, glazbe, igre, politike...) bježi od dubine koja zahtijeva sporost i preispitivanje. Površinom se plovi brzo.¹⁰ U krug.¹¹

Današnja uključivanja na društvene mreže kao da ponavljaju strukturu mističkog iskustva koje je svojevremeno govorilo: „Rođenje djeteta jest rođenje Boga u srcu mistika koji tada ponovno živi istovjetnost jednoga i svega“.¹² Prosječan korisnik društvenih mreža živi u iluziji povezanosti sa cijelim svijetom. Tako se Jedno i Sve ujedinjuje u postu kao Objavi kojom čovjek-Bog objavljuje svoje postojanje.

ta. Ibrahim Kalin u tekstu Rene Guenon. O znanosti, među ostalim kaže: „Za Guenona bolest modernog svijeta je njegovo nepopustljivo poricanje metafizičkog područja, metafizičkog svijeta koji obuhvaća filozofiju i duhovnost.“ Ibrahim Kalin, Rene Guenon/O znanosti. Citirano prema: Znakovi vremena, Časopis za filozofiju, religiju znanost i društvenu praksu, br. 18/19 Naučnoistraživački institut Ibn Sina, Sarajevo, 2003., str. 31.

10 Kritika te plovidbe površinom dijelom je već obavljena u knjizi Sead Alić, Masmediji, zatvor bez zidova, Centar za filozofiju medija, Zagreb, 2014.

11 O tim blještavim ekranima piše Samer Shehata u tekstu Treba kriviti popularne medije i kreatore javnog mnijenja: „Poenta je u tome da kada se Bliski istok, Arapi i muslimani pojave u vijestima, to je obično u kontekstu negativnih događaja. Samim time, stvari koje Amerikanci čuju o islamu, muslimanima i Arapima najčešće su negativne i neugodne.“ Citirano prema: ISLAMOFBIJA. Pojam, pojava, odgovor (priredili Ahmet Alibašić i Muhamed Jusić), EL-KALEM, Centar za napredne studije, Sarajevo 2014, str. 413.

12 Enciklopedija mistika I, Naprijed, Zagreb, 1990, str. 210.

Nekadašnji odlazak mistika u pustinju zamijenili su komuniciranje opustjelim riječima ili isprazno promatranje emitiranja izvora svjetlosti/slika. Građanin masmedijskog doba usamljenik je osuđen na prazninu i šutnju. Onako pak kako je u nekim gnostičkim školama seksualni promiskuitet bio oslobađajući za postizanje praznine potrebne za mističnu šutnju na približavanju Bogu - i suvremeni potrošač slika i buke u osnovi je usamljenik koji se priprema za životni obrat. U praznini duše ogrezle u slikama ratova ubijanja, zločina, prevara, drogiranja, trgovanja ljudima, prostitucije, licemjerja, laži... stvara se prazno mjesto za Onoga tko puninu nudi već samim svojim imenom. Konzument suvremenih masmedija zapravo je suvremeni mistik na putu postizanja gnostičke praznine.¹³

Gnostici su mislili da se pitanje spasenja može riješiti oslobađanjem čovjeka od njegove osamljenosti. Znanje je trebalo biti medij spasenja. Potpuno, apsolutno znanje koje u potpunosti oslobađa, oslobodilo bi i čovjeka njegove samoće. U potpunoj oslobođenosti pak događa se ekstaza: vizije posjećuju mistika u trenucima njegova bdijenja. Zato je ekstaza 'božanska šutnja'.¹⁴ U toj šutnji čovjek budi ono božansko u sebi, ono što je postojalo prije i što će postojati i nakon nestanka tog tijela u kojemu se odvija proces oslobađanja odnosno ujedinjenja.¹⁵

Suvremeni mediji rade na 'spasenju' uvođenjem suvremenog gledatelja u hipnotički san u kojemu mu se, budnome, vizije odmataju pred njegovim licem. Čovjek kao gledatelj globalnog ekrana postaje sretnim pikselom emitiranja života. Znanje je 'potpuno' i ono se emitira pred našim očima.¹⁶

13 Usporedi Enciklopedija mistika I, Naprijed, Zagreb, 1990, str. 208.

14 Šutnja je bila i ideal Egipćana: „Baš je ta šutnja onaj prostor na razini kojega i usred kojega duša može doći u dodir s božanstvom. To je šutnja vječnosti, ona je sama vječnost.“ Enciklopedija mistika II, Naprijed, Zagreb, 1990, str. 46.

15 Posebno mjesto u promišljanju uzvišenih stanja razmišljanje je o osjećajima koje u srcu budi glazba. U poglavlju Muzika i ekstaza knjige IHJA' 'ULMI'D-DIN. Oživljavanje vjerskih nauka, (Connectum Sarajevo, 2004) Ebu Hamid Muhammed EL-GAZALI započinje izlaganje indikativnim rečenicama: „Srce je sjedište tajnog bogatstva... Nema drugog načina da se srce probudi iz sna osim nježnim tonovima... Osjećanja koja leže skrivena u srcu bivaju izvučena slatkim, melodičnim i rimovanim zvucima.“ (str. 177.) No ne zaboravlja dodati u tom uvodnom dijelu i rečenicu: „Kada melodije zavladaju srcem, one iz njega izvuku njegove kvalitete i krivice.“ (str. 177.)

16 U misaono kontaminiranje prostora uključuju se i stručnjaci sposobni napisati

Zaljubljenici u mudrost svjetovni su oblik mistika kao zarobljenika u istinu, mudrost, cjelinu, Jedno, Boga. Svjetovne će, grčke vrline, vremenom izrasti u kršćanske kreposti, a ekstaza u koju su padali rani filozofi, bila je najava verbalizirane ekstaze nazvane molitvom. Nakon grčkih bogova koji su bili lijepi poput idealno lijepe ljudske osobe (tijela) sljedeći koraci mitologije morali su ići prema ustanovljenju Boga-čovjeka. I on je morao biti lijep. Ako ne odmah, u svjedočenjima apostola, a onda svakako u uobličenjima na globalnom ekranu industrije zabave koja sve sadržajno ljudske povijesti i mitologije uvlači u sebe, uzima kao svoj sadržaj i njime manipulira.

Vrhunac lukavstva propagandne mašinerije sastoji se u tom da se predmet obrade (nacije, religije, političke grupacije) sam uplete u mrežu indoktrinacije i nastavlja je svojim koprcanjem plesti. Ideologija zavođenja i zavađanja u tom stadiju stoji sa strane i ubire plodove.

3.0. I mržnja je sredstvo da se čovjek može osjetiti živim

Smjestiti u isti koš kršćane koji su svojim dobrotvornim radom u vrijeme Marka Aurelija (oko 165 godine) pomagali da se suzbije kuga u Rimskom Carstvu s nekom militarističkom kršćanskom organizacijom poput one ZNB-a koja je najavljivala kraj svijeta, ustrojila svoju organizaciju i dizala u zrak plinovode po Americi – znači ne razumjeti ljudsko ogledanje u idejama na koje se ljudi naslanjaju. Ideji ljubavi i spasenja ZNB-ovci su suprotstavili drugo, nasilno tumačenje Boga: „Ali Sveto pismo opisuje drugi aspekt Boga: ‘Gospodin Bog je ratnik’. (Egzodus 15:3). A u 5. Knjizi Mojsijevoj Gospodin kazuje: ‘Ako nabrusim svoj sjajni mač, a moja ruka preuzme suđenje: neprijateljima ću iskazati odmazdu i nagraditi njih koji me mrze. Natopit ću svoje strijele krvlju, a moj će mač proždirati meso’. (5. Knjiga Mojsijeva, 32:41,42)“¹⁷

rečenicu poput ove: Rat u Iraku nije bio popularan i potrajao je predugo“. Otkuda popularnost kao kriterij razmišljanja o ratu? Po čemu bi to kraći rat bio popularniji i što to uopće znači za mrtve takvog rata? Neozbiljni teorijski pristupi koji površinu skrivaju iza činjenica, nerijetko iskrivljenih, kadiraju fenomen o kojemu pričaju, tjerajući istinsku misao da prije svega ostalog sruši zidove takvih pristupa. Više sličnih rečenica u djelu Andrew Hosken, Carstvo straha. Islamska država – pogled iznutra, Večernji list, Zagreb, 2015

17 Jessica Stern, Terorizam u ime Boga. Zašto ubijaju vjerski militanti, Slovo, Za-

Mržnja je s ove strane zrcala. Pa čak i da je ima u svetim spisima ona je opomena ljudima iskazana jezikom koji je razumljiv u vrijeme pisanja spisa.¹⁸ No poseban je problem što se s jedne ili druge strane prisutna mržnja u različitim kontekstima koristiti različito. Nikada nitko sa Istoka nije prozvaio kršćanstvo zbog rečenica za koje su neki kršćani smatrali da u njima moraju roditi mržnju prema pojedinim narodima ili ideologijama svijeta. Istovremeno putovanje u suprotnom smjeru ubrzano je do masmedijske brzine svjetlosnog emitiranja.

Jedan od ključnih primjera stvaranje je atmosfere od kojoj se beskompromisno nakon svakog terorističkog čina traži isprika uglavnom svih muslimana, i to toliko puta dok to ne čuje ili pročita i komentira i zadnji komentator teksta u svom postu sa skrivenim identitetom.

Za analizu su bolno lijepi i indikativni oblici sadističkog iživljavanja pravovjernih sljedbenika demokracije koji su dočekali svojih pet minuta mogućnosti iskaljivanja mržnje. Mržnja postaje realnost i to samo i ponajviše zbog masmedijskog manipuliranja činjenicama, proizvodnje plaćeničkih vojski koje se uče mrziti i u mržnji ubijati, te zbog stvaranja ozračja površine u kojemu duboki mistični osjećaj vjere ima sve manje sugovornika/sumišljenika.

Na izmanipuliranom tlu rastu biljke otrovnice poput 'Domoljubnih Europljana protiv islamizacije Zapada'. Oni ne znaju, ne vide, ne mogu i ne žele shvatiti da su sredstvo stvaranja mehanizma koji se može odrediti kao u perpetuum mobile novog imperijalizma.

Cilj je svake politike skriti se iza mehanizama koji umjesto njih obavljaju poslove. Domaće vojnike treba zamijetiti plaćenicima, a najbolji plaćenici su oni koji su dio populacije koju se obrađuje. Unošenjem klice razdora programiranjem dijela te populacije trajno se destabilizira situacija i proizvode ogromne količine mržnje na čijoj energiji se griju interesi imperijalnih sjena.

greb, 2006. Str. 59 i 60.

18 „Kako je Vjerovjesnik naveo, Kur'an u svakome dijelu sadrži nekoliko značenja ('Nije objavljen nijedan stavak Kur'ana koji nema izvanjsku stranu i unutarnju stranu. Svako slovo ima svoj konačni smisao (hadd), a svako određenje uključuje mjesto uznesenja (matla)). To je svojstvo zajedničko svim objavljenim tekstovima, jer postupak objavljivanjima na izvjestan način ponavlja postupak Božanskog pokazivanja koje jednako podrazumijeva izvjestan broj razina.“ Titus Burckhardt, Uputa prema unutarnjem čitanju islama, Sebil, Zagreb, 1994, str. 49.

Gotovo marksistički, Dalaj Lama je upozorio svjetsku javnost da ne pretvaraju svjetovne probleme u religijske odnosno da se ne mole za nešto što su sami proizveli i što sami moraju i riješiti. Kada je Karl Marx u Ranim spisima ustvrdio da ne pretvara svjetovna pitanja u teološka, nego teološka u svjetovna“ praktički je najavio uzdizanje do svijesti koja s visina molitve problem spušta na razinu svjetovnih odnosa.

Mnogi su se uz masakr u Parizu pitali: Koliko košta smrt Europljanina a koliko Sirijca, Afganistanca, Iračanina ili predstavnika neke druge slične 'otpisane' zemlje. Patos kojim su masmediji razvukli srce Europljana obrnuto je proporcionalno imperativu moralne univerzalnosti. Ako smo ljudi onda za osudu smrti nije bitna boja kože, siromaštvo ili neobrazovanost ubijenih. Svako je ubojstvo strašno ali je posebno strašan naš europski ili zapadni rasizam prema smrti. Ne treba zaboraviti da se rečenice mogu čitati i s kraja i da onaj za koga je smrt velikog broja ljudi samo statistička činjenica zapravo na putu priznanja da pripada društvu čije je jedno od načela slikovito predstavio Staljin a koja otprilike kaže da je tragedija smrt jednog čovjeka dok je smrt milijuna - statistika.

Paljenje Kur'ana u Francuskoj i ranije u Americi reakcija je neupućenih i izmanipuliranih. Onako kako su nekada radnici nasrtali na strojeve misleći da im je objektivni predmet kriv za gubitak posla, na sličan način revoltirani građani Europe i SAD-a iskaljuju svoj bijes na knjizi koja je za muslimane sveta. No isto onako kako su strojevi bili samo objektivizirani odnosi kapitala i rada, tako isto Kur'an predstavlja samo objektivizirani odnos neokolonijalističkih nasrtaja na države i vlade takozvanih islamskih zemalja.¹⁹ Iza strojeva su stajali kapitalisti koji su tražili nove načine povećanja viška vrijednosti. Iza terorističkih napada, duboko u sjeni, zaštićeni i iznad prava, sjede moćnici koji također traže nove načine povećanja viška vrijednosti. Logika kapitala je ista ali je sustav zavodenja perfidniji, a eksploati-

19 Edgar Morin podsjeća na katastrofalne posljedice kolonijalnih osvajanja europskih kulturnih nacija: „Umjesto kulturne razmjene dogodila se razmjena mikroba i virusa. U zamjenu za tuberkulozu Zapad je dobio sifilis koji je naposljetku trgovačkim putovima stigao sve do Kine. Poguban je bio i alkohol...Još jedan razlog masovne smrtnosti je, naravno, ropstvo. Starosjedilačko stanovništvo bilo je do krajnjih granica eksploatirano kako bi se iz rudnika izvuklo zlato i srebro da se u Španjolsku mogu slati krcati galoni.“ Edgar Morin, *Europska kultura i europsko barbarstvo*, AGM, Zagreb, 2006., Str. 25.

ranje je 'izmješteno' iz civiliziranih krajeva Europe u nezaštićena područja svijeta.

Na društvenim mrežama nisu rijetki komentari poput ovoga: „Pokazat će se da Zapad mora razoriti sve neprijatelje, a to su mnoge islamske države, kao i istrijebiti petu kolonu - dakle islamiste iz vlastitih redova. Ili ćemo biti poraženi.“ Nisu bitna imena ljudi koji na ovakav način dolijevaju ulje na vatru. Bitno je da mediji proizvode niše iz kojih uskogrudnost, ksenofobija, mržnja...mogu djelovati.

Mržnja je solidan temelj za osmišljavanje besmislenog života. Mržnja budi strasti i razvija osjećaj da je čovjek živ. Kada mržnja utjecajima medija postane na neki način legitimna, ona se umnaža i osvaja. Ona pronalazi istomišljenike i odjekuje medijskim prostorom. Stvara se stampedo čija snaga nije zanemariva. To najbolje znaju ideološki koordinatori kojima je upravo takva situacija usmjerenih stampeda potrebna kao opravdanje za uvođenje u igru oružanih argumenata.

4.0. U traganju za diskursom imunim na medijsko manipuliranje

Mistička praksa vodi osobu (različitim putevima) do razine zanosa. Zanos je stanje koje ne može biti inicirano medijem koji komunicira samo s racionalnim dijelom osobe. Nije dakle dovoljan smisao rečenice i pojedinih riječi - mistika ulazi u područje između riječi i između slova. Osjećaj odnosno intuicija da se može i/ili mora još dublje vodi takvoj vrsti čitanja (koje je više od čitanja samog), koje naglašava zrcaljenje čitatelja u tekstu više od prihvaćanja/razumijevanja samoga teksta.²⁰

Pokušaj je to da se dvodimenzionalnom da treća dimenzija odnosno da se prijeđu granice medija teksta.²¹

Globalni ekran kao metafora medija svih medija (što je nekada bio jezik) ne pruža gledatelju tu mogućnost. Manje više atraktivno zapakirani proizvodi u potpunosti zaokupljaju sluh i vid (uskoro će se to područje proširiti). Tezi koja bi tvrdila da se i ovdje omogućuje barem naknadna interpretacija treba se suprotstaviti tvrdnjom da je i hipnotiziranoj osobi moguće naknadno razmišljanje o doživljenome. Prob-

20 Enciklopedija mistika I, Naprijed, Zagreb, 1990., str. 163

21 Enciklopedija mistika I, Naprijed, Zagreb, 1990., str. 143

lem je međutim u tome što je riječ o utjecajima na čovjeka kod kojih je bitno smanjena, pa i onemogućena naknadna refleksija. Vraćanje filmova unatrag da bi se nešto reinterpreteriralo dio je dramaturgije detektivskih filmova i serija, akcionih filmova prepunih ubojstava... To je i logično jer takve proizvode konzumiraju osobe koje dubina ne interesira, osobe koje i analizu nekog kadra ili događaja očekuju na pladnju. Na putu prema mističnom iskustvu prepreka su i užici kojim udovoljavamo tijelu. Od prvih misterija, preko rituala starih filozofskih škola židovske, arapske, kršćanske... mistike askeza i neki od oblika patnje smatrani su pretpostavkom mističnog iskustva. Kakva je logika globalnog ekrana?

On patnju uzima kao svoj sadržaj, a katarzu nudi kroz razrješenje te patnje u slikama uspješnih akcija rješavanja egzistencijalnih ili nekih drugih pitanja pojedinaca. Poruka globalnog ekrana je da se ne moramo brinuti za tisuće ubijenih jer smo sami (činom gledanja) sudjelovali u 'iskupljenju', spašavajući virtualno 'vojnika Ryana'.

Globalnom ekranu može se suprotstaviti samo globalnom potporom naporima (mističkog) produblivanja ljudskog iskustva. Mistici su prvi shvatili da bitnih razlika između religija odnosno vjere zapravo i nema. Prvi poznati ekumenizam (ali u svom pravom produbljenom iskrenom obliku) bio je ekumenizam mistika.²²

Svatko tko je radio bilo kakav posao u području duhovnosti (pisao, skladao, projektirao, slikao...) zasigurno je nerijetko pomislio da kroz njega/nju zapravo teče ideja/objava/energija koja je dio nečega većeg, snažnijeg i duhovnijeg od vlastitih snaga i vlastitih pokušaja.

Pa čak i kada maknemo u stranu izjave stvaralaca iz različitih područja o tome kako kroz njih zapravo progovara nešto veće, nešto božansko – ostaje činjenica da su trenuci stvaranja u pravilu vremenske oaze u neumitnom curenju pustinjskog pijeska u pješčanoj uri.

U tome će se i skeptik i agnostik složiti s Augustinom koji je iskusio 'munju spoznaje'. Ono čemu teži doći će samo ako se prema njemu otvorimo.

Ta priprema zahtijeva različite tehnike; različiti pristupi mističke misli nude različite staze prema našoj unutarnjoj podešenosti za vibracije i frekvencije Riječi, molitve, tišine, praznine, stvaralaštva, Boga. Uronjenost pak u svakodnevnevice zaokuplja naša čula i

22 Enciklopedija mistika I, Naprijed, Zagreb, 1990., str. 161.

onemogućuje otvaranje našeg bića za dublje vibracije. Zašto je to važno?²³

Udara nas naime sa svih strana činjenica da se diskursom kritičkog racionalnog, filozofijskog, pa i političkog djelovanja naprosto ne može daleko stići. Suvremena događanja svakodnevno nam stavljaju u pitanje sposobnost zdravog razuma da se nametne (da o umskim razinama i ne govorimo). Napisano je toliko toga i izgovoreno još više, ali pomaka nema ili su zanemarivi. Je li problem možda u tome što se površina pokušava dokinuti medijem koji također ne zaranja dublje u probleme koje želi riješiti?²⁴

Ako se ima na umu bolno osvješćujuća i točna kritika zapadne demokracije koju su u svojim radovima odradili autori poput Noama Chomskog, Engdala, Ane Goodman, Naomi Klein, Terry Eagletona, Sheldona Wolina, Edgara Morina, redatelja Michaela Moorea²⁵ i mnogih drugih (zapadnih) autora i ako se pretpostavi da su njihove analize ispravne – zdravorazumski je postaviti pitanje o nevelikom utjecaju koji ti autori imaju na svjetsko javno mnijenje, odnosno na upornost i istrajnost svjetskih političkih vođa na politikama koje stavljaju u pitanje budućnost ljudske civilizacije. Naime, objavljene su stotine kritičkih knjiga i tisuće tekstova na gotovo svim jezicima svijeta. No zaglušujuća buka masmedijskih manipulacijskih tehnika čini svoje: kritička se riječ utapa u morima ideologiziranih riječi; izjave 'disidenata zapadne demokracije' samo su izjave disidenata; gomilaju se vojske i rade umjetne podjele među narodima, religijama 'civilizacijama'...

Trenutak je to u kojemu se moramo upitati može li se uopće diskursom političko filozofske misli narušiti laž jednog uređenja čije je jedno od osnovnih načela da i (lijepo zapakirana) laž ima pravo na postojanje. Ako svi mogu govoriti ali jedne mogu čuti susjedi a drugi se svakodnevno obraćaju milijardama ljudi, onda na djelu nije jed-

23 Enciklopedija mistika I, Naprijed, Zagreb, 1990., str. 260.

24 „Svako učenje povezano je s razumom. Ali mistično učenje, koje odgovara znanosti o sigurnosti, jest poziv razumu da sam sebe transcendiraju.“ Martin Lings, Šta je sufizam, Sebil/Bosanska kuća, Zagreb/Sarajevo, 1994. str. 55.

25 Posebno je interesantna priča u kojoj Moore prepričava svoj san u kojemu svojoj praunuci (u doba bez nafte) 'objašnjava' neka prošla vremena i što se sve moralo činiti da bi se do nafte došlo. Naslov je indikativan Sve je nafta što se dobro sprži. Michael Moore, Bum, Bush, Buuuuuu, Izvori, Zagreb, 2004. Str. 97 – 105.

nakost pojedinaca nego nejednakost snaga medijskih posredovanja riječi. Jednima je na raspolaganju knjiga, drugima novina ili lokalna televizija, dok pred vratima vrhova svjetskih hijerarhija stoje i čekaju upute suvlasnici ili menadžeri najvećih svjetskih medijskih kompanija.

Otuda je jedan od osnovnih zadataka kritičkog mišljenja sagledati granice koje političko-filozofska misao ima u kontekstu demokratskih pluralizama takozvanog demokratskog društva. Posebno u situaciji stalnog rasta proizvodnje mržnje prema sljedbenicima jedne od knjiga koje je svijet prihvatio kao svete i koje se smatraju objavom.

Granice se mogu sagledati tek kad se prijeđu. Utoliko i ovaj tekst svijet podjela analizira ulazeći u svijet aktualne politike ali i u svijet bez granica, prostore razumijevanja bez riječi - pustinjске samoće mističkog doživljaja Svevišnjeg ljudi različitih religija ali gotovo identičnog uvjerenja. Mističko znanje religije ne oslanja se toliko na riječ koliko na srce. Riječi zahvaćaju dijelove univerzuma a cjelinu se može dohvatiti samo onim mišljenjem koje se metaforički određivalo mišljenjem srca. Ušli smo dakle s pretpostavkom koja kaže da Bog možda (za jedan svjetonazor) može biti mrtav, ali da su konzekvence svijeta bez Boga katastrofalne. Vjera u razum rodila je pokleknuće razuma pred vjerom u ekrane.

Jesu li dva svjetska rata, i sustavi totalitarizama (stari i novi) dovoljni unijeti skepsu u samodovoljnost ljudskog razuma za oblikovanje uljuđenih društava, posebno u svijetu u kojemu je čovjek kao istovremeno i racionalno ali i nesvjesno biće svakodnevno bombardiran milijardama poruka koje su koordinirane prema ciljevima hijerarhija kojima čovjek nije bitan interes?

5.0. Čudno je što 'nikome' ništa nije čudno

Kada Chomsky skreće pozornost na jednomnu procjenu odnosa američke javnosti prema ratu u Vijetnamu (američkoj invaziji na Vijetnam)²⁶ onda on govori o mitskoj djelatnosti suvremenih političkih

26 .. Proteklih dvadesetpet godina tražim bilo kakve reference u mainstream novinarstvu ili znanosti o američkoj invaziji u Južni Vijetnam 1962. (ili bilo kada), ili o američkom napadu na Južni Vijetnam, ili o američkoj agresiji u Indokini - bezuspješno. Takav događaj u povijesti ne postoji. Radije, postoji američka

čarobnjaka (u smislu u kojemu Cassirer govori o političarima); on govori o novim oblicima podčinjavanja, nekoj novoj 'religijskoj' svijesti; on pokušava u promišljanje uvesti dimenziju kritičkog valoriziranja svake misli koja polaže pravo na općenitost

Što je čudno u tom primjeru s odnosom Amerikanaca prema invaziji? Čudno je što nikome ništa nije bilo čudno. Čudno je što smo prelazili i što prelazimo preko ovakvih situacija i tim prelascima/popuštanjima stvaramo alibi nekritičkom prihvaćanju zgotovljenih rješenja koja nam se naprosto objavljuju - novom totalitarizmu. Ako u cijeloj jednoj zajednici koja se smatra sposobnom druge podučavati demokraciji nema razlika u mišljenjima, nema suprotstavljanja, dijaloga i kroz to provjeravanja najboljih opcija - onda tu nije na djelu demokracija. Na djelu je medijski privid demokracije, medijima stvorena i umnažana slika o demokraciji.

Na djelu su stari idoli teatra, idolopoklonstvo, vjerovanje očima i ušima onih koji imaju barbarske duše. Na djelu je pokušaj utemeljenja suvremenih mitova koji s mitovima imaju zajedničko samo to što se pokušavaju nametnuti kao realni, vječni i istiniti. Stari su mitovi bili pokušaj razumijevanja sredine u kojoj su naši preci živjeli - suvremeno igranje s mitskim strukturama svjestan je pokušaj manipulacije.

Konzument suvremenih mitova demokracije zgraža se nad ubojstvom jednog čovjeka (posebno ako je riječ o čovjeku koji imenom i prezimenom ili bojom kože podsjeća na osobu zapadnog civilizacijskog kruga koji te mitove i stvari). Istovremeno realna politika tog istog kruga razmišlja o tome koliko je ljudi potrebno ubiti za smjenu nekog političkog sistema.²⁷

Po nekoj čudnoj logici koju su masmediji obnarodovali i koja je zaživjela kao suglasnost građanina svijeta (gledatelja i konzumenta instrumenata proizvodnje mita te civilizacije) ubojstva tisuća, de-

obrana Južnoga Vijetnama od terorista podržanih izvana (to jest iz Vijetnama), obrana koja nije bila mudra, govore golubovi." U tom kontekstu Chomski objašnjava kako USA nije imala svog Dončeva (koji je rusku invaziju u Rusiji nazvao invazijom). Više u Noam Chomsky, Mediji propaganda sistem, Društvo za promicanje književnosti na novim medijima, Zagreb, Što čitaš?, Zagreb, 2002. str. 31.

27 Iz osamdesetih je godina teza koja se provlačila američkom administracijom da je za promjenu bilo kojeg političkog sistema potrebno samo pronaći 10.000 ljudi spremnih ubijati na ulici...

setina pa i stotina tisuća ljudi može biti shvaćeno kao oblik političke igre, oblik uvođenja demokracije u nedemokratska društva, oblik civiliziranog suprotstavljanja barbarskim idejama i sl. Stvoren je lažni mit da se barbarske civilizacije moraju oslobodi mitova i despota. U pomoć je pozvano sjećanje na religijske netrpeljivosti i ratove prošlih vremena. Politika je postala sredstvo osvajanja u sjeni zakona. Mediji izmišljaju tisuću i jednu priču o tisuću i jednoj zabludi plemena koja ne slijede ideju lažne demokracije. Naravno, reakcija ne nedostaje. Najrazličitijih oblika. Kada je Sadam Husein, bivši suradnik USA i čovjek koji je američko oružje koristio za uništenje Kurda pomislio kako može primijeniti isti obrazac kojega primjenjuje USA - preračunao se. Naime mislio je da može pitanje naftnih izvora na svojoj granici (nafte koju je crpila susjedna država) riješiti tako što će to pitanje proglasiti pitanjem svog utjecaja u regiji. Zaboravio je na činjenicu da njegov pokušaj kopiranja agresije nije bio podržan od strane medija dominirajućih u svijetu. Niti njegovi kasniji pokušaji pristajanja na povlačenje nisu dobro prošli. Niti su objelodanjeni, niti shvaćeni ozbiljno. Sadam Husein se poigrao igrom preuzimanja obrasca najveće svjetske sile i bio kažnjen. I ne samo to, pružio je najvećoj svjetskoj sili povod da od relativno razvijene države (koja bi trebala čuvati temeljne spomenike ljudske civilizacije) odvede u pakao. Velike mogućnosti masmedijskog koordiniranja svijesti mase osudile su čovječanstvo na površinu. Feuerbachove su se najave obistinile: privid je zadobio središnje termine u odvijanju života pred očima konzumenata života televizijom, filmom i društvenim mrežama. Bit je, budući je nefotogenična, postala nepoželjnom i zastarjelom napravom prikladnom za muzeje mišljenja.²⁸

Još jednom dolazi do izražaja postavljanje čovjeka i njegove duhovnosti prema svijetu. Egzistenciji kojoj je stalo do toga da u svakom trenutku

28 „U dvadesetome stoljeću literatura industrije za odnose s javnošću osigurava bogate i poučne upute koje kazuju kako uliti “duh novog doba” kreiranjem umjetnih potreba, ili (citiram) “ustrojavanjem misli na isti način na koji vojska ustrojava svoje vojnike” te poticanjem filozofije ispraznosti i nedostatka smisla života tako da se ljudsku pažnju usmjeri na “površne stvari koje uključuju modernu potrošnju”. Ako se to može izvesti, ljudi će prihvatiti besmislene i pokorne živote koji su im namijenjeni te će zaboraviti subverzivne ideje o preuzimanju kontrole nad svojim životima.“ Noam Chomsky, Mediji propaganda sistem, Društvo za promicanje književnosti na novim medijima, Zagreb, Što čitaš?, Zagreb, 2002. Str. 82

ima zgotovljene odgovore na sva moguća pitanja, savršeno odgovara svijet u kojemu globalni ekrani svakodnevno nude odgovore. Za takvu svijest nema zbilje osim one koja je određena kodeksom/programom/Riječju/interpretacijom/Objavom...

No negdje u zaboravu ljudskih nastojanja još uvijek prebiva svijest o nužnosti otvorenosti za duhovnost i ideje koje nas mogu ali ne moraju posjetiti. Duši ispunjenoj mržnjom, kalkulacijama, spletkama, lošim namjerama i sličnim sadržajem, neće se niti približiti duhovna ideja koja tu istu dušu može uzdići na višu razinu doživljaja. Zatvorenost ili otvorenost duše stanja su čovjeka koji inklinira jednom ili drugom svijetu.

„Opusti misao i uči plivati” kaže šejh ‘Ali al-Jamal, učitelj šejha ad Darkawije, u pogledu stanja pometenosti. Drukčije rečeno, idi od svoje misli tako da tvoja duša, sad izvan svoje dubine, iskusi neusiljena kretanja intuicije, upravo kao što tijelo izvan svoje dubine u vodi može iskusiti neusiljeno kretanje svojih udova u plivačkim pokretima...“²⁹

6.0. Laž medija i istina mističkih iskustava

Porast interesa/potrebe/namjera da se duhovna a onda i moralna i materijalna dimenzija života usidri u religijskoj dimenziji, odnosno u vjeri - indikativna je na više načina i svjedoči o potrebi promjene diskursa u onim područjima i znanostima koji promišljaju/definiraju/uobličuju našu svakodnevnicu. Promjena diskursa podrazumijeva odustajanje od svemoći riječi (svemogućе riječi). Ona bi morala podrazumijevati (barem kada je riječ o ulozi religija u suvremenim svjetskim gibanjima) i mistička religijska iskustva koja su postojala i postoje u svim religijama.³⁰

Sudari religijskih hijerarhija s religijskim misticizmom (kojih nije nedostajalo u povijesti) u osnovi su sudari vjere u hijerarhijske interpretacije objava iza kojih stoje religijske institucije) i iskustava onih

29 Martin Lings (Abu Bakr Siraj ad-Din), Šta je sufizam, Bosanska kuća 1994. str. 57.

30 Tim više treba uzeti u obzir i one interpretacije koje u prvi tren začuđuju racionalnu/kalkulantsku misao. U jednoj od takvih interpretacija grčke mistike kaže se: „Prema Platonu, ideja, glavni predmet spoznaje, ne može se definirati pojmovnim terminima, intuicija ideje nije čin ekstaze u običnom smislu. Pristup idejama plod je privikavanja i približavanja svjetlosnog i božanskog dijela duše, logosa duše, predjelima božanskog reda koji su iznad nje.” Enciklopedija mistika I, Naprijed, Zagreb, 1990., str. 95

struja u religijama koje su (bile) okrenute intuitivnoj spoznaji, gnozi, srcu, koji su vjerovali i vjeruju kako postoji zbilja dublja i važnija od ove koja je dostupna riječima, nerijetko odvojenim od iskustva, osjećaja, istinske vjere. U vremenima u kojima je riječ postala sredstvo masmedijskog zaokupljenja, a slika postala znakom površine na koju smo osuđeni – slutnja dubine traži one prostore razgovora koji nisu kontaminirani stereotipima proizvodnje masovne svijesti.

Kritika koja (vrlo uvjetno rečeno) zastaje samo na razini prazne i potrošene, ideologizirane riječi, diskursa racionalne spoznaje koji je postao diskursom manipulacije – ulazi u neravnopravnu borbu u kojoj se ne sučeljuje riječ s riječju, argument s argumentom, nego u pravilu snaga jednog oblika medijskog posredovanja sa snagom drugog oblika medijskog posredovanja. U takvoj borbi iscjeliteljska riječ Sokrata³¹ nema nikakvih šansi pred Rambom ili nekom drugom industrijskom vizijom suvremenog potrošača proizvoda američke industrije oružja; riječ mistika udubljenog u pokušaj zahvaćanja onog zbiljskog sebe i svijeta nema nikakvih šansi pred prijenosima spektakla globalne industrije zabave. Pa ipak, unatoč snazi i sveprisutnosti industrija proizvodnje pristanka na osvajanje svijeta pokazuje pukotine kroz koje misao pojedinaca dohvaća i razgolićuje.

Jedan od najvećih, očiglednih promašaja te industrije pokušaj je proizvodnje krivnje kod sljedbenika jedne od objava. Nepoštovanje iskazano prema toj objavi bilo je zajedničkim nazivnikom najrazličitijih instrumentaliziranja ljudi, vjera, institucija. Jednom otvorena kutija lažnog okrivljavanja omogućila je svim oblicima mržnje, netolerancije, nerazumijevanja, pa i zla da se okomi na religiju zemalja koje leže na nafti (kao što su nekada 'ležale' na nekim drugim vrijednim proizvodima i bogatstvima).³²

31 Da je problem star ilustrira i sljedeći navod: "Atenjani koje je Sokrat poučavao prigodom njihovih šetnji poklanjali su, međutim, više brige kontroli srebrnjaka, a često i zlatnika što su cirkulirali trgovom, nego provjeravanju točnog smisla riječi koji je upravljao njihovom mišlju, riječi koje su ipak izlizanije i manje čiste od svih tih kovanih novčanica. Sokrat je to znao: gledamo svojim očima, slušamo svojim ušima, ali govorimo riječima bližnjega, nepoznatoga, koji ih dobiva od nekoga drugog nepoznatoga. Da li je naš jezik naš? I taj unutarnji govor, misao, je li ona naša?" Vidi: Enciklopedija mistika I, Naprijed, Zagreb, 1990, str. 94.

32 Engdahl povlači paralelu između suvremene proizvodnje ratova pod krinkom sukoba vjera i takozvanih civilizacijskih razlika (a kojima je osnovni uzrok borba za upravljanje krajevima svijeta koji su bogati naftom) sa starim venecijanskim

Propast III Reicha dijelom je uzrokovan i neposjedovanjem dovoljnih količina nafte za napredovanje ratnog stroja u kojemu su i zrakoplovstvo i mornarica i motorizirane kopnene jedinice ovisile upravo o nafti. Završetak rata bio je sjajna prigoda da se interesi velikih dobavljača nafte prikažu kao nacionalni interesi zemalja pobjednica u ratu, te da se pojedincima poput Rockefellera omogući nesmetan razvoj i razvijanje monopola. Poduzeća i grupacije vezane uz Rockefellera otkupljivale su poduzeća za gradski prijevoz u američkim gradovima i uništavali ih. Sitni gubici u malim poduzećima nisu značili ništa u odnosu na stvaranje situacije u kojoj će sav prijevoz ovisiti o nafti. To je situacija u kojoj vlasnici nafte postaju ljudi iz sjene koji postavljaju svoje ljude i odlučuju.³³

Staro pravilo da mir ne vrijedi ukoliko nije potvrđen mačem dobio je svoju novu inačicu: „Kontrolirajte naftu i kontrolirat ćete cijele države“. Rečenica se pripisuje Kissingeru ali ocrta vrijeme od završetka Prvog svjetskog rata do danas.

U sustav manipuliranja uključena je i znanost. Tako je naftni lobi u trenutku koji je naftnim divovima odgovarao proširio tezu o ograničenim zalihama nafte. To je naravno omogućilo skok cijene nafte za oko 400 posto, što je predstavljalo ogroman ekstraprofit koji se mogao dalje ulagati u širenje monopola.

Jedna od zabluda na kojima je to manipuliranje provedeno teza je da je nafta organskog podrijetla. Suvremena su prvenstveno ruska istraživanja pokazala da je to neistina te da su količine nafte u svijetu neizmjerljivo veće od zaliha za koje se mislilo da su nam dostupne, te da se nafta iz dubljih slojeva zemlje podiže u više slojeve te na taj način čak ponovno popunjava 'iscrpljena' naftna polja.

'farbanjima' ratovanja za začine pod krinkom vjere i borbe protiv nevjernika. Nazivajući to 'kršćanskom verzijom džihada' Engdahl bilježi: „Kad su Arapi zaprijetili Veneciji da će prekinuti dotok začina, grad-država je pokrenula jednu od najokrutnijih i najvećih pljački u povijesti – vjerski pohod iz 1204. Godine, puko imperijalističko osvajanje pod krinkom svetog rata.“ F William Engdahl, Mitovi, laži i ratovi za naftu, Profil, Zagreb, 2012, str. 9.

33 Stara britanska škola na kojoj su učile američke administracije, počivala je na pravilu rimskog imperija: Divide et impera! Nakon Prvog svjetskog rata Britanci su naveli Grčku u okršaj s Turskom. Osim što je uspostavljeno neprijateljstvo i nepovjerenje, to je Grke stajalo oko 300 000 mrtvih vojnika. To naravno nije bilo sve: Nesreće protjerivanja i selidbi i Grka i Turaka, bile su nemjerljive. Više u F William Engdahl, Mitovi, laži i ratovi za naftu, Profil, Zagreb, 2012, str. 26.

No manipuliranje uz pomoć digniteta znanosti i šutnju znanstvenika omogućilo je uvoznicima nafte strateški nevjerojatan poslovni potez: dobili su porezne olakšice, a onda podigle cijenu nafte. No niti to nije bilo sve: budući se cijena nafte određivala i plaćala dolarima, potražnja za dolarima u svijetu je iznenada porasla nekoliko puta. Budući vrijednost dolara nije više bila vezana za zlato, petrodolari su postali zlato kojim se upravljalo svijetom. Ni bankari nisu bili nezadovoljni. Novac koji je tako zarađen nije bilo lako potrošiti.

Sve češće pozivanje na vjeru logičan je proizvod napada na identitet vjera i nacija koje ne pristanu na sve popratne pojave bolesti koja se naziva zapadnom demokracijom. Poput korporacije utemeljene na kreditima, a nesposobne te kredite vraćati, zapadna demokracija (kao nekadašnje kolonijalne sile) mogućnost vidi samo u širenju/osvajanju/ratovanju, svim sredstva, prije svega sredstvima masmedijskog ratovanja.

Administracije velikih svjetskih sila ne razumiju se previše u ideje Schellingove Filozofije mitologije. Njih ne interesira ono što je zajedničko, kao niti istovjetnost vjere svakog vjernika bez obzira na obrede kojim se Bog slavi ili riječi koje se pritom izgovaraju. Administracije se natječu koja će se od njih popeti na prijestolje objektivnoga duha državom koja bi trebala biti realizacijom božanskih ideja na zemlji. Pritom se ne biraju sredstva.³⁴

Istovremeno, s neku drugu stranu diskursa mržnje, 'doktrine šoka' proizvodnje 'preventivnog pristanka', dakle ideje masmedijskog trsiranja porobljavanja svijeta – leži samo naizgled slaba i nesposobna misao Ujedinjene vjere. Ako je naime povijesno napredovanje religijske misli takvog karaktera da se u određenim trenucima otvaraju novi

34 „Događaji od 11. rujna iskoristit će se kao izlika trija Bush-Cheney-Rumsfeld za unilaterarno iniciranje dugoročnih ratova: prvo protiv Afganistana, a zatim protiv Sadamova Iraka. Rat u Iraku počivao je na izmišljenoj optužbi da je Sadam odgovoran za proizvodnju atomskog oružja i 'oružja za masovno uništenje', odnosno WMD (Weapons Mass Destruction), kako je to volio reći Pentagonov ured za informiranje. Rat su osudili ugledni stručnjaci međunarodnog prava rekavši da je SAD prekršio Povelju UN-a, kao i međunarodno pravo...Bilo je očito da je propagandna histerija oko navodne prijetnje iračkim oružjem za masovno uništenje bio i pokušaj da se sakrije činjenica da je osnovni motiv bio otimanje velikih količina iračkih rezervi nafte...a taj motiv teško da bi pokrenuo Amerikance da poginu u ratu.“ F William Engdahl, Mitovi, laži i ratovi za naftu, Profil, Zagreb, 2012, str. 234, 235.

oblici religijske svijesti koji su do tada bili sadržani u nekim potencijama – onda postoji mogućnost da unutarnja logika religijske ideje omogućí oslobađanje dubljih dimenzija religijskoga kao ishodišnu točku razgovora sa svjetovnim diskursom.

Nema zla u suvremenom svijetu koje svoje korijene nema u odustajanju riječi kao medija od svog jasnog i razgovijetnog značenja, bez odustajanja slike od istine, bez pristajanja pojmova na ulogu marioneta. Iza svakog ubojstva stoji prešućivanje neke laži. Površina slika koje svakodnevno gledamo proizvele su u nama prihvaćanje ubojstava, laži i ratova kao neko mreškanje površine vode. Ljudska je civilizacija prešutno prihvatila objavu rata cijelome svijetu od strane administracije jedne zemlje.³⁵ Treba li i dalje šutjeti?

Duh koji bi htio živjeti u uljuđenoj zajednici volio bi da na izborima uvijek pobjeđuju najbolji a ne oni čije se slike i riječi najviše ponavljaju na sredstvima umnažanja slika i riječi. Znanstvenik bi trebao biti sretnim ukoliko se umjesto njegova rada u nekoj knjizi ili časopisu objavi tekst iz kojega će on nešto naučiti. (Nažalost sustavi hijerarhija zagospodarili su argumentiranim mišljenjem i znanstvenim istraživanjem). Duša uronjena u umjetnički doživljaj traži svjetove u kojima će sa sličnim dušama realnost približiti ljepoti umjetničkoga djela. Umjesto toga umjetnost je u većini slučajeva posrnula pred staklenim perlama politike, biznisa ili popularnosti...

Nigdje danas do izražaja ne dolazi snaga riječi, argumenta, istine. Na djelu je snaga snage posrednika koji su kroz cijelu povijest, a posebno u dvadesetom stoljeću, radili na obezvređivanju riječi, argumenata, diskusije, istine, talenta, inicijative produbljenog promišljanja fenomena stvarnosti i sl. Pronalazilo se ono različito a zanemarivalo slično.³⁶

35 „Rat protiv ‘terorizma’, nevidljivog neprijatelja bio je i jest samo izlika za globalni rat za kontrolu svjetske nafte, kao što je rat protiv ‘bezbožnog komunizma’ nekoć bio izlika za stvaranje trajne nacionalne sigurnosti SAD-a“ F. William Engdahl, Mitovi, laži i ratovi za naftu, Profil, Zagreb, 2012, str. 245

36 „Jedan od izvora mogućnosti iznalaženja zajedničke crte duhovnih tradicija kršćanstva i islama jeste sagledavanje sličnosti mističke tradicije unutar njihovih kulturnih matrica. Ustvari radi se o mističkom iskustvu koje je centralno pitanje naučavanja kršćanskih mistika iz otačkog doba i islamskih mistika (sufija). Ukoliko se sagledaju aspekti mističkog iskustva i kod jednih i kod drugih, oni će jasno ocrtati da su ove religijske tradicije bliže jedna drugoj po tim aspektima mističkog iskustva a ne po njihovim teološkim sistemima. Ustvari sama narav mističke tradicije – i pored njezine specifičnosti od religije do religije – pos-

Čini se da Minervina sova najavljuje neka nova vremena. Poruka ispisana neuspjehom govori o potrebi nove dimenzije prihvaćanja i odašiljanja poruka.

7.0. Zaključak

Nepromjenjiva bit, ono što omogućuje znanje, u ljudskoj svijesti može biti samo ukoliko je već dio Božanske Biti. Tako je mislio Platon na tragu pitagorejsko-orfičkoga učenja. Tako je mislio primjerice i Ibn Arabi, ali i svi mislioci kojima je na srcu ležala potreba istinske spoznaje i samospoznaje sebe i svijeta.

Globalni ekran svojom proizvodnjom ljudi u gledatelje, potrošače industrije zabave (iza spektakla koje se kriju neokolonističke namjere suvremenih svjetovnih gospodara), prisiljen je ići u krajnost. Pritom se, međutim, stvara ogromna praznina u ljudskoj duši, i to takva praznina koja se ne može popuniti uvijek iznova novim igrama, modom, zvijezdama ili ratovima. Stvara se praznina koja čovjeka vraća starim pitanjima i starim oblicima vjere u mitsko/mistično/religijsko.

Upravo je kontrast Globalnog ekrana (metafore izrasle na tragu McLuhanovog Globalnog sela, pokazao ogroman raspon ljudskih mogućnosti, ali i snagu zaborava koja je zahvatila suvremenog potrošača slika i igara. Naime, tek na podlozi globalnog ekrana moguće je ocrtati jasnoću nužnosti povratka misli promišljanju onih tema i dvojbi koje je u povijesti najbolje elaborirala upravo mistička misao svih religija.

Ovaj tekst usporedbe mističkih, istinskih dubina ljudskoga bića i globalnog ekrana zavođenja i manipuliranja, možda bi najbolje bilo završiti onim što je istovremeno sredstvo zavođenja svjetlosnih ekrana, ali i proizvod onog ljudskog organa koje je stvoreno da omogućiti čovjeku sudjelovanje u božanskoj svjetlosti. Riječ je o bojama, točnije Goetheovom preuzimanju učenja koja su izvorno usmjerena prema duhovnome, a koja su završila u svojevrsnoj fiziologiji boja.

Naime, kako nas uči Henry Corben u temeljima Goetheovog razumijevanja svjetlosti leže misli Najmoddina Kobre o mističnoj vagi

jeduje sastavine koje transcendiraju religijske razlike" Hasan Džilo, Analogna učenja nekih mistika iz doba patristike i sufija o mističkom iskustvu, Časopis za filozofiju i religiju LOGOS, Centar za kulturu i edukaciju Tuzla, br. 2. 2015. str 124

ljudskih energija: „Boje koje motrimo u tijelima ne utječu naoko tako kao da su nešto što je oku strano, kao da se radi o utisku jednostavno primljenom izvana. Ne, taj organ je još u stanju da sam proizvede boje, da kuša ugodan oćut nećega tako srodnog njegovoj prirodi, nećega što mu je predoćeno izvana.“³⁷ Potraga za svjetlosnim ćovjekom iranskih sufija privremeno je završila u spektaklu i blještavilu industrije za bave. Praznina koju proizvodi poziva natrag.

LITERATURA:

1. Abedpour, Saeid , Ćovjek sa stanovišta Dželaludin Rumija, Znakovi vremena, Ćasopis za filozofiju, religiju znanost i drušćvenu praksu, br. 21 Naućnoistraćivaćki institut Ibn Sina, Sarajevo, 2003.
2. Burckhardt, Titus, Uputa prema unutaršnjem ćitanju islama, Sebil, Zagreb, 1994.
3. Chomsky, Noam, Mediji propaganda sistem, Drušćvo za promicanje knjićevnosti na novim medijima, Zagreb, Što ćitaš?, Zagreb, 2002.
4. Corbin, Henry, Svjetlosni ćovjek u iranskom sufizmu, Naućnoistraćivaćki institut Ibn Sina, Sarajevo, 2003.
5. Džilo, Hasan, Analogna ućenja nekih mistika iz doba patristike i sufija o mistićkom iskustvu, Ćasopis za filozofiju i religiju LOGOS, Centar za kulturu i edukaciju Tuzla, br. 2. 2015.
6. El-Gazali, Ebu Hamid Muhamed. Oživljavanje vjerskih nauka, (Connectum Sarajevo, 2004)
7. Enciklopedija mistika I/II, Naprijed, Zagreb, 1990.
8. Engdahl, F. William, Mitovi, laći i ratovi za naftu, Profil, Zagreb, 2012.
9. Eshelman, Raoul, Performatism, or the End of Postmodernism, The Davies Group Publishers, 2008.
10. Hosken, Andrew, Carstvo straha. Islamska drućava – pogled iznutra, Većernji list, Zagreb, 2015.
11. Islamofobija. Pojam, pojava, odgovor (priredili Ahmet Alibašić i Muhamed Jusić), EL-KALEM, Centar za napredne studije, Sarajevo 2014.
12. Kalin, Ibrahim , Rene Guenon/O znanosti, Znakovi vremena,

37 Henry Corbin, Svjetlosni ćovjek u iranskom sufizmu, Naućnoistraćivaćki institut Ibn Sina, Sarajevo, 2003. Str. 240/241

Časopis za filozofiju, religiju znanost i društvenu praksu, br. 18/19
Naučnoistraživački institut Ibn Sina, Sarajevo, 2003.

13. Lacony Killingsworth, Jerry, Athenians to Americans: Mythos to Logos to Technos, CreateSpace Independent Publishing Platform, 2014.
14. Lings, Martin, Šta je sufizam, Sebil/Bosanska kuća, Zagreb/Sarajevo, 1994.
15. Moore, Michael, Bum, Bush, Buuuuuu, Izvori, Zagreb, 2004.
16. Morin, Edgar, Europska kultura i europsko barbarstvo, AGM, Zagreb, 2006.
17. Parrinder, E.G. ,Mysticism in the World Religions, Oneworld Publications, 1995,
18. Rumi, Dželaludin, Mesnevija I/II, Ljiljan, Sarajevo, 2003.
19. Stern, Jessica, Terorizam u ime Boga. Zašto ubijaju vjerski militanti, Slovo, Zagreb, 2006.